

Tutkimus Ristinummen ja Olympiakorttelin kehittämisestä

Ilkka Luoto, Johanna Kalliokoski, Tuomas Honkaniemi, Sofi Perikangas,
Hanna Heino, Tommi Lehtonen ja Sanna Tuurnas

Ristinummi

Olympiakortteli

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

JOHDANTO

Tämä tutkimus on toteutettu Vaasan yliopiston Lähiö-Inno -hankkeessa. Hanke on rahoitettu ympäristöministeriön koordinoimasta lähiöohjelmasta. Lähiö-Inno -hankkeessa on työskennellyt osa-aikaisesti kahdeksan tutkijaa vuosina 2019–2022. Tutkijat ovat hallintotieteilijöitä, jotka ovat työstäneet eri tutkimusteemoja etupäässä

aluetieteen ja julkisjohtamisen aloilta. Hankkeen päämääriä on edistetty yhteistyössä Vaasan kaupungin, VOAS:n (Vaasan opiskelija-asuntosäätiö), IRIS-hankkeen sekä Kiinteistö Oy Pikipruukin kanssa.

Hankkeessa kerättiin tietoa asuinalueiden kehittämiseen liittyvistä teemoista haastatteluiden ja yhteiskehittämistapaamisten avulla. Tutkimuksessa tuotettiin tietoa, jonka avulla voidaan suunnitella tutkimusalueiden paikka-perustaista kehittämistä sekä vähentää segregatiota. Asukkaiden ja yhteiskehittämisen rooli on ollut hankkeessa keskeinen.

Tutkimustieto edesauttaa Vaasan kaupungin asuinalueiden strategista kehittämistä.

Tätä tarkoitusta varten raportti sisältää konkreettisia politiikkasuosituksia. Käymme näitä suosituksia läpi ydinteemojemme, eli maineen, yhteisöllisyyden ja yhteiskehittämisen kautta.

Tutkimuskohteet Ristinummi ja Olympiakortteli ovat keskenään hyvin erilaisia ja syntyneet eri aikakausina. Ristinummi eli tuttavallisemmin ”Nummi”, on tyypillinen 1970-luvun suomalainen asuinalue, joka sijaitsee noin seitsemän kilometrin päässä Vaasan keskustasta itäkaakon suuntaan. Alueen mittakaava on suuri ja väljä. Luonnon läheisyys on yksi Ristinummea kuvaavista tekijöistä. Lähistöllä sijaitseva Pilvilammen ulkoilualue ja Vanhan Vaasan kulttuurihistorialliset kohteet antavat oman leimansa alueelle. Alueella sijaitsevat Variskan ja Nummen koulut. Huippuvuosina 1970-luvun puolessavälissä ja 1980-luvun alussa Ristinummen suuralueella asui noin 10 000 ihmistä, jolloin yhteisöllisyys erilaisine tapahtumineen oli voimissaan. Ristinummiella järjestettiin asuntomessut vuonna 1975. Vuonna 2020 asukkaita oli suuralueella 7 063 henkeä. Asukasmäärän vähentyminen on yhteydessä muun muassa keskusta-asumisen kasvavaan suosioon.

Olympiakortteli sijaitsee kantakaupungissa Vöyrinkaupungin kaupunginosassa, lähellä kasvavaa Pohjois-Klemetilän aluetta. Se on saanut nimensä alueella vuoteen 1989 asti toimineen Suomen Moottoritehtaan valmistamien Olympia-moottoreiden mukaan. Vöyrinkaupunkia leimaa edelleen entisen työläiskaupunginosan henki. Alue selvisi 1960–1980-luvuilla tapahtuneesta keskustasaneerauksesta ja purkubuumista suhteellisen hyvin. Varsinainen Olympiakortteli on rakennettu tiiviiksi umpikortteliksi, joka korostaa naapuruston itsenäistä profiilia Vöyrinkaupungin muun vanhemman rakennuskannan keskellä. Korttelissa asuu paljon opiskelijoita ja maahanmuuttajia. Korttelin välittömään läheisyyteen rakennetaan runsaasti uutta asumista. Lähistölle on myös suunnitteilla massiivinen Wasa Station monitoimikortteli, joka toteutuessaan yhdistää Olympiakorttelia kiinteämmin kaupungin keskustaan.

PAIKKAPERUSTAISUUS

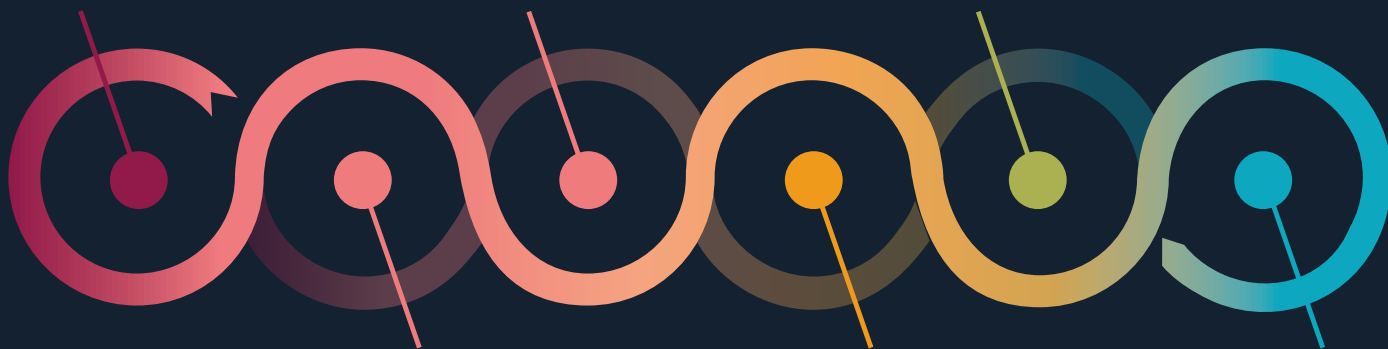
Asuinalueiden ympäristöllisyys muodostuu suhteessa lähialueisiin, liikennejärjestelmiin sekä luonnonmaiseman keskeisiin muotoihin. Ihmisten arjen kannalta keskeistä roolia näyttelee alueen

POLITIikka- JA TOIMINTASUOSITUKSET TUTKIMUSTULOSTEN POHJALTA

Ristinummen ja Olympiakorttelin alueet on tärkeää huomioida myönteisesti ja kokonaisvaltaisesti osana Vaasan strategista kaupunkikehittämistä.

Sektori-, toimija- ja aluerajat ylittävä paikkaperustainen johtamisen malli lisää toimien vaikuttavuutta.

Asukkaita osallistettaessa heidän on tärkeää kokea tullessa kuulluksi: jos ihmisten ideoiden kuuleminen ei johda mihinkään, heidän luottamuksensa hallintoon ja motivaatio osallistua rapautuu.

Viestinnän linjakkuus paranee, kun alueiden onnistumiskertomuksia sekä tulevaisuusnäkymiä jaetaan eri viestivälineissä osana kehittämistyötä.

Yhteistilojen, palvelujen ja kaupunkitilan kehittäminen yhdessä asukkaiden, yrittäjien, kaupunkihallinnon sekä muiden toimijoiden kanssa on keskeistä: Pienilläkin toimilla voi olla suuri merkitys asumisviihtyvyydelle.

Maahanmuuttajien ja kantaväestön vuorovaikutusta tulee lisätä suunnittelemalla kaikille avoimia tapahtumia ja tiloja.

rakennuskannan muodostama kaupunkimaisema. Asukkaat kiinnittyvät paikkoihin, kuten lähiöihin, hyvin erilaisista syistä, kuten tottumuksista, perheen ja ystävien jakaman läheisyyden takia, tilanteen sanelemasta pakosta tai paikan ja yksilön yhteiseksi mielletyn historian kautta.

Paikkaperustaisessa johtamisessa alueita kehitetään yhdessä asukkaiden, kaupunkihallinnon sekä alueella vaikuttavien muiden toimijoiden kanssa. Paikkaperustainen johtaminen perustuu yhteiskehittämiseen ja käyttäjäinnovaatioiden hyödyntämiseen. Paikkaperustaisuudessa tunnistetaan alueen ongelmat, vahvuudet ja mahdollisuudet, ja siihen perustuvassa johtamisessa pyritään kehittämään aluetta alueellisten ja ylläalueellisten toimijoiden kanssa ratkaisukeskeisesti sekä pai-

kallisia voimavaroja hyödyntäen. Olennaista on myös sektorirajat ylittävä hallintoyhteistyö.

Esimerkiksi Ristinummea ja Olympiakorttelia on kehitetty paikallisesti, mutta samalla kansallisia resursseja ja instituutioita hyödyntäen. Alueita on kehitetty myös kaupunkihallinnon eri sektorien yhteistyönä.

MAINE

Molempia tutkittuja lähiöitä rasittaa huono maine. Se näyttää tutkimuksen perusteella rakentuneen pääasiassa ulkopuolis-

ten ihmisten näkemyksistä, joita jotkin yksittäiset ikävät menneisyyden tapahtumat ovat vahvistaneet. Suurin osa asukkaista kuitenkin viihtyy asuinalueellaan ja useimmat nummelaiset sanovat, että alue on mainettaan parempi paikka. Asuinalueilla on usein yksittäisiä paikkoja, joihin ongelmat tai ongelmallinen käyttäytyminen ovat kasautuneet. Nämä yksittäiset kohteet vaikuttavat stereotyyppisesti koko lähiön maineeseen. Asukkaat myös toivovat, että asuinalueesta ja sen rakennuksista pidettäisiin parempaa huolta. Likainen ja huonokuntoinen alue vahvistaa huonoa mainetta. Visuaalisesti miellyttävä ja siisti asuinympäristö vahvistaa asukkaiden sekä asuinalueiden ulkopuolelta tulevien positiivisia kokemuksia ja käsityksiä asuinalueesta.

Lähiöihin liittyvät mainekäsitykset ovat vaihdelleet ajan kuluessa. Ristinummen perustamisen alkuaikojä 1970–1980-luvuilla kuvailtiin tutkimusaineistossamme positiiviseen ja nostalgiseen sävyyn. Etenkin 1990-lukua kuvaillaan Ristinummella levottomaksi ajaksi, mistä lähiöön kohdistuvat negatiiviset mielikuvat pääasiassa juontavat juurensa. Olympiakorttelin historia asuinalueena on lyhyempi. Positiiviset huomiot maineesta liittyvät Olympiakorttelissakin kokemukseen yhteisöllisyydestä ja me-hengestä. Korttelin menneisyydestä ei ole kuitenkaan tunnistettavissa yhtä voimakasta positiivisen mainekertomuksen aikakautta kuten Ristinummelta 1970- ja 1980-luvuilla. Sen sijaan Olympiakorttelia kritisoitiin jo sen suunnittelun ja rakentamisen aikana.

Kuva 2. Näkymä Olympiakorttelin Q-talon sisäpihalta.

Kuva 1. Ristinummella järjestettiin asuntomessut vuonna 1975.

Tutkimusaineistostamme selvisi, että maine on monisyinen asia, jolloin se tarkoittaa eri asioita riippuen tulkinnoista. Huonomaineisuus tai tietynlainen rosoisuus on osalle nuorista tärkeä osa identiteettiä ja erottautumista Vaasan muista asuinalueista.

Maine perustuu tulkintamme mukaan yhteiskunnalliseen tarinankerrontaan, jossa alueiden menneisyys, nykyinen kokemuksellisuus, medianäkyvyys ja tulevaisuuden odotukset sekoittuvat keskenään. Stigmat syntyvät ja vahvistuvat yksittäisten tapahtumien sekä ennakkoluulojen kautta. Vähemmälle huomiolle ovat jääneet alueita käsittelevät positiivisemmat tulevaisuudennäkymät. Etenkin asukkaat arvostavat asuinalueitaan, kun taas muualla asuvat vahvistavat alueisiin liitettäviä negatiivisia mielikuvia.

YHTEISÖLLISYYS

Lähiö-Inno-hankkeessa tutkimme myös asukkaiden, viranhaltijoiden ja poliitikkojen käsityksiä tutkimusalueiden yhteisöllisyydestä. Erotimme haastatteluista kolme pääkäsitystä. Ensimmäisen mukaan yhteisöllisyydessä perustavaa on yhteinen tekeminen kuten makkaran paisto, lentopallon pelaaminen tai hiihtokilpailut. Ulkoilmatapahtumien lisäksi haastattelut korostivat yhteisöllisyyden edellyttävän myös yhteisiä sisätiloja. Etenkin maahanmuuttajataustaiset toivoivat tiloja, missä kantaväestön kohtaamiseen on matala kynnyks. He ilmaisivat halukkuutensa parempaan vuorovaikutukseen kantaväestön kanssa.

Toinen käsitys kiinnittää huomiota yhteisöllisyyden vähenemiseen ja hajoamiseen. Yleinen kokemus, varsinkin alueilla pidempään asuneiden ja vanhempien vastaajien mielestä on, että yhteisöllisyyttä ja erilaisia yhteisöllisiä tapoja ja tilaisuuksia oli aiemmin enemmän kuin nyt. Kolmas näkökulma liittyy maahanmuuttajien yhteisöllisyyteen ja sen erityispiirteisiin. Maahanmuuttajien yhteisöllisyys saatetaan tulkita hyvin eri tavoin yhteisön sisältä tai ulkopuolelta käsin.

Viranhaltijoiden käsitys yhteisöllisyydestä kiinnittyy ajatukseen edellytyksien luomisesta sekä konkreettisten tapahtumien, henkilöstön, hankkeiden ja tilojen tarjoamisesta. Yhteisöllisyyttä määritellään ja ylläpidetään myös digitaalisesti sosiaalisen median kautta. Asuinalueisiin liittyviä mielipiteitä ja kulttuureja esitetään sekä ryhmäytymistä rakennetaan nykyisin yhtä paljon mobiililaitteiden varassa kuin kasvokkain tapahtuvissa kohtaamisissa.

Yhteisöllisyyttä voidaan edistää yhteisen kielen, tekemisen ja yhdessä sovittujen sitoumusten sekä sääntöjen kautta. Alueen päivähoidon, koulujen ja harrastamisen tilojen kehittäminen edistää yhteisöllisyyttä alueilla. Lähiöiden yhteisöllisyys on monimuotoista, eikä sitä tulisi enää määritellä vain kantaväestön kokemana yhteisöllisyytenä.

JAETTU YMMÄRRYS KEHITTÄMISESTÄ JA VIESTINTÄ

Haastattelimme lukuisia kaupungin toimijoita, jotka ovat eri tavoin kosketuksissa tutkittaviin alueisiin, Olympiakortteliin ja Ristinummeen. Haastatteluista piirtyi kuva, jossa alueiden ongelmat, kuten maine, tunnistettiin yhteisesti. Esimerkiksi yllä kuvattu yhteisöllisyyden puute ja maineongelma nousivat useissa haastatteluissa esille. Se, millä tavoin ja kenen näihin kysymyksiin tulisi puuttua, vaihteli kuitenkin haastatteluissa. Tärkeä huomio oli myös se, että mittavaa kaupungin ja yliopiston tekemää kehitystyötä ei välttämättä tunnettu syvällisesti sidosryhmissä ja kaupunkiorganisaation sisällä. Paikkaperusteisella johtamisella on mahdollista tehostaa

tiedonkulkua organisaation sisällä ja eri organisaatioiden välillä. Tulevaisuudessa on tärkeää kiinnittää huomiota vielä nykyistäkin enemmän lähiökehittämisen viestintään ja yhteisen tahtotilan etsimiseen. Tämä on olennaista kestävien ratkaisujen löytämiseksi, ja vaatii sitoutumista laajasti organisaatioiden sisällä.

YHTEISKEHITTÄMINEN ASUKKAIDEN KANSSA DIGITAALISISSA YMPÄRISTÖISSÄ

Yhteiskehittäminen oli keskeinen asukkaiden osallistamisen tapa hankkeemme yhteydessä. Havaintojemme mukaan digitaalinen yhteiskehittäminen sisältää sekä osallisuutta lisääviä että sitä vähentäviä tekijöitä. Osallisuutta lisääviä tekijöitä ovat aika- ja paikkariippumattomuus. Henkilöt, joiden olisi aikataulujen, etäisyyksien tai liikkumista rajoittavien tekijöiden vuoksi vaikea osallistua yhteiskehittämiseen, saattoivat osallistua etänä järjestettyihin tilaisuuksiin kotoansa tai yhteiskäyttötiloista käsin. Osa CUPL:sta (Community Urban Planning Lab) järjestettiin työelämän ulkopuolella olevien päiväkeskuksella, jotta päiväkeskuksen kävijät saattoivat osallistua tilaisuuksiin jaetun näytön välityksellä.

Toisaalta joillekin henkilöille digitaalinen yhteiskehittäminen heikentää osallisuutta. Digitaalisten teknologioiden käyttö voi vaikeuttaa sellaisten henkilöiden osallistumista, joilla on tavallista heikommalla digitaalisella taidolla, heikommalla kielellisellä taidolla tai heillä ei ole yhteiskehittämiseen soveltuvia laitteita ja ohjelmistoja käytettävissään.

Digitaalisen teknologian käyttö hankkeessa perustui ryhmäkoostumisiin virtuaalisella viestintäalustalla. Se on hyvä esimerkki siitä, miten julkisen hallinnon ja julkisten palvelujen digitalisaatio ei koske ainoastaan digitaalisten palvelujen kehittämistä, vaan se tulisi ymmärtää toimintakulttuuria muokkaavana laajempaan ilmiönä, jossa kansalaiset kehittävät kaupunkia

Kuva 3. Ristinummen Teboil oli asukkaille tärkeä kohtaamispaikka ennen lakkauttamistaan.

myös virtuaalisissa tiloissa, ja tarvitsevat siihen tukea. Tämän ilmiön etujen hyödyntämisessä ja ongelmien välttämässä olennaista on hyvä ennakkosuunnittelu: digitaalinen yhteiskehittäminen tulisi tuoda pysyväksi, rakenteelliseksi osaksi kaupunkikehityksen prosesseja yhdessä "perinteisen" yhteiskehittäminen kanssa.

Lähiöohjelman aikana Vaasan kaupunki pilotoi karttapohjaista asukasosallistamista, joka on yksi digitaalisen yhteiskehittämisen muoto, ja tarjoaa paikkoihin perustuvaa kokemustietoa asuinalueista. Koska tällaisten digitaalisten teknologioiden käyttö voi olla monille vaikeasti saavutettavaa, niiden ei tule olla ainoita asukkaiden osallistamisen tapoja. Yhteiskehittäminen voi auttaa luomaan toimintakulttuuria, jossa osallistetaan asianosaisia mahdollisimman laajasti, ja huomioidaan osallisuutta edistäviä näkökulmia.

INNOVAATIOT JA KAUPUNKIKEHITYS

Kaupungit on jo aiemmin tunnistettu tärkeiksi innovaatioiden syntypaikoiksi tiiviin rakenteensa ansiosta. Kaupungeissa asukkaat, ideat ja organisaatiot kohtaavat toisiaan luontevalla tavalla

läheisyyden tuomien etujen ansiosta. Innovaatiopohjainen kaupunkikehittäminen on ollut viime vuosina globaali trendi, jossa teknologiset älykaupunkiratkaisut, erityiseen osaamiseen keskittyneet klusterit sekä innovaatiokorttelit ovat saaneet kasvavaa huomiota. Yritysten ja tutkimuslaitosten tuottamien uusien tuotteiden, teknologioiden ja muiden innovaatioiden lisäksi myös käyttäjät ja kaupungin asukkaat voivat olla innovoijan ja ideoijan roolissa. Viime aikoina osallistavan innovaatio-toiminnan tärkeys itsessään sekä sen tuomat edut ovat myös saaneet kasvavaa jalansijaa innovaatiotutkimuksessa. Tässä hankkeessa lähdimme osallistamaan kaupungin asukkaita innovaatioprosessin ideointiin. Vaikka tämän hankkeen yhteydessä ei päästä tekemään käytännön toteutuksia, alla on kuvailtu lyhyesti toiminnan tuloksia.

RISTINUMMELLA LUONNONLÄHEISYYS JA PALVELUT KESKEISIÄ

Asukkailla on kokemuspohjaista tietoa omista asuinalueistaan, ja tätä tietoa on tärkeää hyödyntää myös päätöksenteossa. Ristinummella asukkaille tärkeiksi asioiksi osoittautuivat luonnon läheisyys ja palvelut, kuten kauppa, koulu ja päiväkotit. Aineistomme perusteella Ristinummen asukkaat pääosin viihtyvät asuinalueellaan. Parannusta kaivataan kuitenkin esimerkiksi vanhemman asuntokannan kunnostamisen muodossa, vanhan ostoskeskuksen kehittämiseen, sekä inklusiiviseen vapaa-ajantoimintaan, jossa löytyisi tekemistä kaikille kielestä tai sosioekonomisesta asemasta riippumatta. Myös julkisen liikenteen yhteyksiin toivottiin parannusta, erityisesti keskussairaalaan ja keskustaan, jonne Ristinummenkin lääkäripalvelut ovat siirtyneet. Esteettömyyttä voisi parantaa esimerkiksi korotetuilla bussipysäkeillä. Konkreettisia toiveita olivat myös kuntosali, lasten leikkipaikat, sekä kohtaamispaikka Ristinummen asukkaille, jossa voisi tavata muita asukkaita ja järjestää kansalaistoimintaa. Myös nuorille kaivattiin turvallisia ja mielekkäitä vapaa-ajanviettopaikkoja ja harrastamismahdollisuuksia. Kehittämisen kauaskantoisuuden huomiointia ja jatkuvuutta pidettiin myös tärkeänä.

NÄIN TOTEUTATTE ASUKKAIDEN OSALLISUUTTA LISÄÄVÄÄ DIGITAALISTA YHTEISKEHITTÄMISTÄ:

Suunnittele yhteiskehittäminen huolella.

Valitse käytettävät digitaaliset teknologiat käyttäjäryhmiä huomioiden: mieti, onko käyttöön suunnittelemasi teknologia saavutettava kaikille.

Huolehdi ammattitaitoisesta fasilitoinnista. Koko prosessin läpivienti edellyttää fasilitaattorilta tarkkaa silmää huolehtia osallistujien motivaatiosta, luottamuksen tunteesta ja kuulluksi tulemisesta.

Mieti, millaista ryhmädynamiikkaa yhteiskehittämistilanne tuottaa. Yhteiskehittämistapahtumissa ryhmä osallistujia tulee yhteen keskustelemaan ja tuottamaan jaettua tietoa. Tällaisten tapahtumien onnistuminen on kiinni pitkälti siitä, miten yhteiskehittämistyö suunnitellaan. Suunnittelussa huomioidaan osallistujien yhtäläiset mahdollisuudet osallistua keskusteluun. Tähän voi vaikuttaa sillä, millaisia ryhmäjakoja tekee, tai millaista jaettua tilaa tuottaa. Virtuaalisissa tilanteissa esimerkiksi kameran päällä pitämisellä tai sulkemisella on paljon merkitystä ryhmädynamiikan kannalta.

OLYMPIAKORTTELIN SIJAINTI PUHUTTAA

Olympiakorttelissa hyvinä puolina pidettiin sen läheisyyttä keskustaan ja palveluihin, kuten kouluun, kauppaan ja päiväkotiin. Tästä huolimatta Olympiakorttelin lähellä ei ole esikoulua kaikkien asukkaiden käytettävissä. Osa vastaajista koki lapsen viemisen Metsäkallioon julkisilla haastavaksi, etenkin jos täytyi palata vielä keskustaan töihin. Parannukseksi toivottiin esikoulun saavutettavuuden parantamista, sekä lapsille ja nuorille ilta- ja viikkipäivätoimintaa, esimerkiksi kerhoja. Autottoman kulkemisen tukemista pidettiin myös tärkeänä. Liikenneturvallisuutta nähtiin lisäävän se, että katuja hiekoitetaan ja aurtetaan riittävästi. Olympiakortteliin toivottiin myös yleisilmeen parantamista ja paikkojen kohen- tamista. Tällä hetkellä Olympiakorttelin kesku- saukion potentiaali on täysin hyödyntämättä.

Asukkaiden ehdotuksia aukiolle olivat lapsille paremmat leikkipaikat ja aikuisille istumapaik- koja, valvottu grillikatos asukkaiden käyttöön, turvalliset vapaa-ajanviettovälineet, kuten len- topallokenttä tai pannafutis-häkki. Aukiolla voisi järjestää myös tapahtumia, kuten pihakirppiksiä tai asukastapaamisia. Myös Olympiakorttelissa toivottiin kunnostusta vanhempiin asuntoihin.

PIENILLÄKIN TOIMILLA ON MERKITYSTÄ

Asukkaiden huomioista ja toiveista ilmenee, että muutosten ei tarvitse olla maailmanluokan innovaatioita, jotta ne voivat parantaa asukkai- den elämää. Paikkaperustaisella johtamisella voidaan koordinoida pienien, mutta asukkailla tärkeiden yksittäisten toimien tai aloitteiden toteuttamista. Vaikka isot investoinnit ja hank- keet, kuten akkutehdassuunnitelmat Ristinum-

men lähellä ja Wasa Station Olympiakorttelin kyljessä ovat tärkeitä, osajien kiinnittyminen alueelle vaatii myös hyvän elämän mahdollisuuksia työn ulkopuolella, sekä ajanvietettä esimerkiksi perheellisille. Ristinummella on potentiaalia asuinalueena, mutta asukkaat ovat huolissaan palveluiden katoamisesta ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksien vähyydestä, joka uhkaa nuuduttaa asuinalueita entisestään. Olympiakorttelissa on samoin mahdollisuuksia kompaktille, yhteisölliselle asumiselle aivan keskustan tuntumassa, jos asukkaiden kehitysehdotuksia kuunnellaan. Myös esteettömyyteen ja saavutettavuuteen tulisi kiinnittää huomiota, etenkin kun siirrytään enenevässä määrin sähköisiin palveluihin ja toimintoja keskitetään keskustaan.

ASUKASPÄIVÄT

Hankkeemme asukaspäivät järjestettiin Ristinummella ja Olympiakorttelissa 20.-21.4.2022.

Ristinummella pystytimme telttakatoksen kyläkeskus Kultanummen edustalle ja keskustelimme paikalle tulleiden asukkaiden kanssa pullakahvien äärellä. Osa paikalle tulijoista oli saanut tapahtumasta jo ennakkotietoa, mutta osa pysähtyi vain sattumalta matkansa varrella. Alueen kehittäminen oli kaikkien mieleen ja toiveita palveluista ja rakennusten kunnostamisesta esitettiin monien toimesta. Joukko kahvittelemaan pysähtyneitä nuoria muun muassa toivoi, että vanhan ostoskeskuksen tyhjiä tiloja annettaisiin nuorille harrastustoimintaan.

Olympiakorttelin keskusaukiolla tarjosimme paikallisen yrittäjän leipomia mokkapaloja kahvin kanssa. Keskusaukion kehittäminen ja yleisen siisteyden parantaminen oli monien mielestä tärkeää. Asukkaat kuitenkin pitivät

Olympiakorttelia rauhallisena asuinpaikkana. Huomasimme, että Olympiakorttelissa asuu hyvin eritaustaisia ihmisiä: juttelimme katoksella niin yliopiston ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden, opiskelijoiden kuin heikommassa asemassa olevien kantaväestön edustajienkin kanssa. Asukkaat olivat erilaisista taustoistaan huolimatta valmiita järjestämään tapahtumia sekä halukkaita kehittämään piha-alueita.

NÄIN TUTKIMUS TEHTIIN

Tutkimushanke toteutettiin varsin poikkeuksellisissa olosuhteissa. Yleisvaarallinen tartuntatauti COVID-19 levisi nopeasti maailmalla alkuvuodesta 2020 aiheuttaen sulkutoimia laajasti yhteiskunnassa. Kaksivuotinen hankkeemme osui keskelle pandemiaa, minkä vuoksi aineistonkeruuseen liittyviä suunnitelmia jouduttiin miettimään uudestaan.

Yhteiskehittämisen tyypillisiä elementtejä ovat läpinäkyvyys, luottamus, riittävä tiedon saannin mahdollisuus ja vastuullisuus. Hankkeemme kehittämismenetelmänä toimivat Community Urban Planning Labit, eli CUPLit, jotka toteutettiin koronan vuoksi digitaalisina yhteiskehittämistapaamisina, joissa tilaan eläytymistä luotiin kuvien, johdattelevien sanojen ja karttojen avulla. Digitaalisissa "laboratorioissa" Olympiakorttelin ja Ristinummen asukkaat pohtivat yhdessä, millaiset asiat heille olivat tärkeitä asuinalueilla, mikä heidän mielestään oli niissä

Kuva 4. Kompassiruusu ja Olympiakorttelin avara keskusaukio.

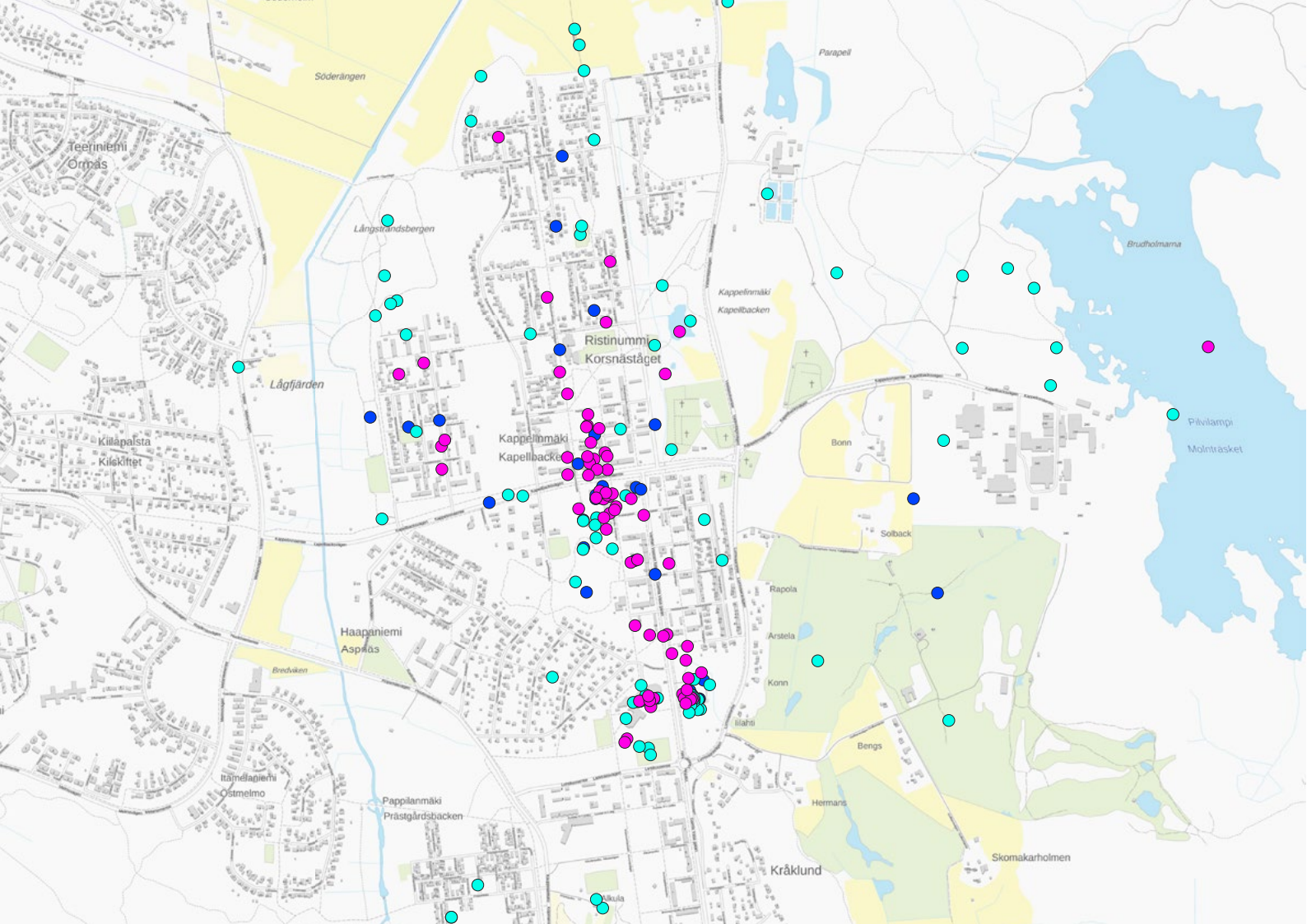
Kuva 5. Tutkijoiden järjestämä lähiöpäivä 21.4.2022 Olympiakorttelin keskusaukiolla.

hyvää ja toimivaa, ja mikä kaipasi kehittämistä. Osallistujien valinnassa pyrimme huomioimaan erilaisia ihmisryhmiä ja erityisesti heikommassa sosioekonomisessa asemassa olevia, kuten maahanmuuttajia, työelämän ulkopuolella olevia, nuorisoa, vanhuksia ja vammaisia.

Seitsemän CUPL-session (30 osallistujaa) lisäksi haastattelimme yksilöhaastatteluna laajan joukon (N=26) asuinalueiden kehittämiseen liittyviä toimijoita; Vaasan kaupungin virkahenkilöitä, poliitikkoja, asukkaita, järjestöjen ja yhteisöjen edustajia sekä yrittäjiä. Haastattelujen teemoina olivat oma suhde alueeseen, mielikuvat ja alueiden erityispiirteet, odotukset kehittämissuhteen, osallistuminen ja verkostot.

Osallistuimme myös useisiin tilaisuuksiin sekä kokouksiin, joiden aihepiiri käsitteli tutkimusalueita. Vaikka monet epäviralliset kohtaamiset eri toimijoiden kanssa eivät edustaneet varsinaista tutkimusaineistoa, ovat ne kuitenkin osaltaan vaikuttaneet käsityksiimme kaupunkihallinnon toiminnasta ja sen laadusta.

Vaasan yliopiston hallintotieteiden opiskelijat toteuttivat osana Lähiö-Innoa sekä Aluekehittämisen projektityö-kurssia karttapohjaisen kyselyn Vaasan asukkaille.

Kartta 1. Asukkaiden opiskelijoille osoittamat suosikkipaikat näkyvät kartalla turkoosilla värillä ja epämiellyttävät paikat vaaleanpunaisella värillä.

Jalkauduimme keväällä 2022 Ristinummiin asukkaiden kanssa, missä he kyselivät paikallisilta asukkailta heidän mielipiteitään Ristinummiestä asuinalueena. Kyselyä jaettiin myös netissä. Yllä olevassa kartassa näkyy kyselyn tuloksia. Vastaajien suosikkipaikat on merkitty turkoosilla, pelottavat tai muutoin epämiellyttävät paikat pinkillä, ja erilaisten kaupunkitarinoiden tai sattumusten paikat sinisellä. Kuvan perusteella suosittu paikat jakaantuvat laajalle alueelle Ristinummiä esimerkiksi ympäröivään luontoon. Epämiellyttävät paikat ovat enemmän keskittyneet vanhan ostoskeskuksen ja paikallisen marketin ympärille, vaikka marketti oli myös monen suosikkipaikka. Suurin osa kyselyn vastaajista oli nuoria alle 20-vuotiaita henkilöitä, mutta mukaan mahtui kaikenikäisiä vastaajia. Taustakartta: Maanmittauslaitos (MML). Kartta-pohjainen kysely: Maplix.

RISTINUMMEN LÄHIÖHANKE

Ristinummen suuraluetta on kehitetty monipuolisilla toimenpiteillä ympäristöministeriön lähiöohjelman 2020–2022 aikana. Lähiöohjelman rahoituksen suuntaamisesta johtuen fokus on ollut rakennetun ympäristön ja infrastruktuurin korjaus- ja kehittämistoimissa. Kyse on ollut suunnitelmallisesta ja tarkasti ohjelmoidusta työstä, josta ovat vastanneet miltei kaikki Vaasan kaupungin yksiköt, mikä osoittaa poikkihallinnollisuuden merkityksen ja arvon asuinalueen kehittämisessä. Lähiöhankkeen aikana toteutettu keskeinen alueen palveluverkkoa koskeva toimenpide on Variskan koulun laajennus yhtenäiskouluksi.

Vaasan kaupungin vetämä Ristinummen lähiöhanke on tehnyt tiivistä yhteistyötä Vaasan

Kuva 6. Purkutuomion saanut vanha ostoskeskus Ristinummella, taustalla kiemurtelee leipäjono.

yliopiston Lähiö-Inno-hankkeen kanssa erityisesti asukasosallistumiseen lisäämiseen ja asuinalueiden segregaatiokehityksen ennaltaehkäisemiseen tähtäävien toimien osalta. Monimenetelmällisen asukasosallistumisen myötä Ristinummen asukailta on saatu paljon arvokasta kokemustietoa, jota on hyödynnetty Ristinummen jatkokehittämisen linjausten laadinnassa. Lähiö-Innon tutkijoiden kanssa on pohdittu muun muassa sitä, mitä segregaation lieventämiseksi voitaisiin tehdä.

Ristinummen jatkokehittämisen toimien ytimessä on asumisen kehittäminen, joka koskee sekä uusia asuinalueita että vanhan vuokratilojen kannan korjausta ja osittaista purkamista. Toinen merkittävä jatkokehittämisen kokonaisuus koskee koulusegregaation vähentämistä kehittämällä alueen päiväkotij- ja kouluverkkoa.

Jonas Njlen, Vaasan kaupunki.

ASUMISEN MEGATRENDIT

VOAS näkee, että Lähiö-Inno-hankkeen tutkimukset on keskeisessä roolissa, kun säätö pohtii suunnitelmiaan Olympiakorttelin suhteen. Asumisen isot megatrendit, kuten asumisen monipaikkaistuminen ja vuokra-asumisen palvelullistuminen luovat mielenkiintoisia kehityspolkuja myös Olympiakorttelin kehittämiseksi. Säätiön näkökulmasta keskeisintä on löytää Olympiakorttelin kaupungin omistamille asunnoille VOASin rinnalle sellainen omistaja, jonka prioriteettina on aidosti kehittää korttelia tutkitun tiedon pohjalta. Säätiön tulevaisuus näyttää positiiviselta, joskin uudet asumisen megatrendit haastavat sekä säätiötä että yleishyödyllistä tuettua asumista myös yleisellä tasolla. ARA-ohjeistusten tietty tiukkuus on osin jopa palvelullistumista estävää. Jotta säätiöiden toiminta säilyy ajassa kestävä, on myös toimintaa ohjaavien ohjeistusten ellettävä ajassa megatrendit huomioiden.

Marko Ylimäki, VOAS

StrateGIS-MENETELMÄ

Mikä tekee asuinalueesta viihtyisän? Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (THL) HYVIÖ -projektissa kerättiin uutta tietoa asuinalueen nykytilasta ja kehitystarpeista yhdessä Ristinummen alueen suunnittelijoiden ja asiantuntijoiden kanssa. Myös asukkaiden näkemyksiä asuinalueensa viihtyisyydestä kartoitettiin. Suunnittelijoille järjestetyissä etätyöpajoissa osallistujat asettivat ensin Ristinummen alueelle yleisiä kehittämistavoitteita. Tämän jälkeen osallistujat tunnistivat ja arvottivat tavoitteen kannalta tärkeitä viihtyvyystekijöitä karttapohjaisen StrateGIS-menetelmän avulla. SYKEN tutkijat tuottivat arvotustyöstä karttoja, jotka havainnollistavat viihtyvyystekijöiden jakautumista eri kaupunginosissa. Ristinummella suunnittelijat nostivat asukkaiden kokoontumistilat, lähikaupan ja leikkipuistojen saavutettavuuden tärkeimmiksi viihtyisyyttä tukeviksi tekijöiksi.

Kati Vierikko, Suomen ympäristökeskus

Hankejohtaja: Ilkka Luoto

Sähköposti: ilkka.luoto@uwasa.fi

Puhelinnumero: +358294498383

<https://sites.uwasa.fi/lahioinno>

Raportin taitto: www.julypartners.com

Vaasan yliopisto 2023

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

V A A S A .
V A S A .